

NAQSHBANDIYA- KAMOLOT YO'LI



respublika masofaviy ilmiy-amaliy anjumani materiallari
2022-yil 26-mart

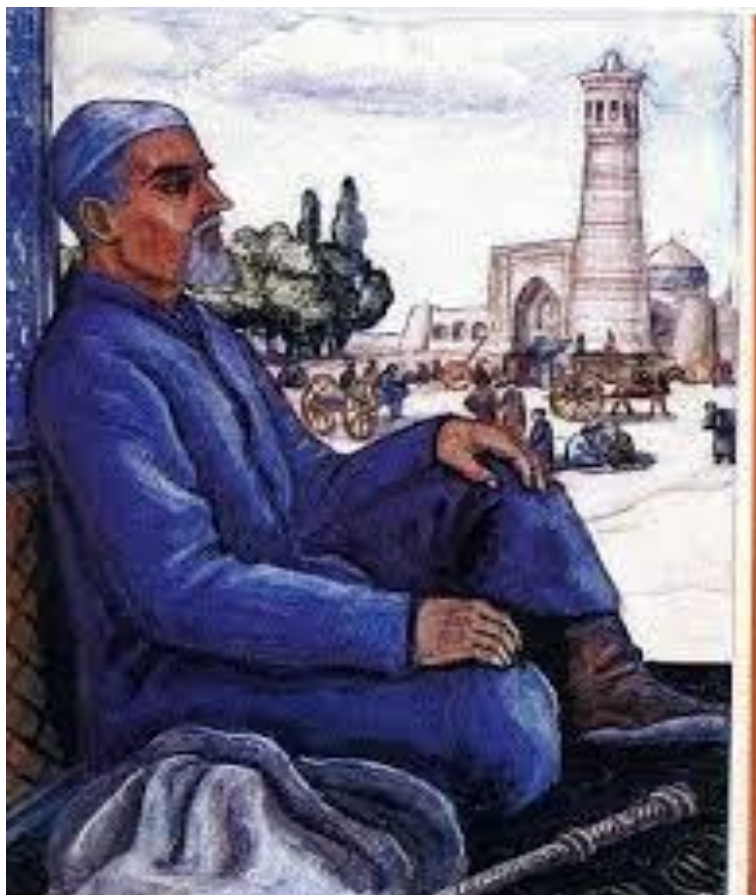
Buxoro – 2022

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA-MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
BUXORO MUHANDISLIK-TEXNOLOGIYA INSTITUTI
“O‘zbek tili va adabiyoti” кафедраси
“NAQSHBANDIYA – KAMOLOT YO’LI” mavzusidagi**

**RESPUBLIKA MASOFAVIY ILMIY-AMALIY ANJUMANI
materiallari 2022-yil 26-mart**



Buxoro – 2022



Hech narsamiz yo‘g‘-u hech narsa kam emas,
Hech narsaning yo‘qligi bizga vale g‘am emas.
Jandamiz yelkamizda, ortimizda go‘riston
Agar o‘lsak, bizga hech motam emas.

Bahouddin Naqshband

Ушбу тўпламда Бухоро фалсафа мактабининг муносиб давомчиси, профессор олима Гулчеҳра Наврўзованинг 70 йиллик юбилейига бағишланган илмий-назарий анжуман материаллари киритилган. Илмий мақолалар олиманинг илм ва ижод йўли, шунингдек, нақшбандия таълимотининг умумназарий, илмий-фалсафий таҳлилига бағишланган тадқиқотлардан таркиб топган.

Тўпламга республикаимизнинг турли ҳудудларидан файласуф, филолог ва тарихчи олимларимизнинг мазкур таълимотнинг ўрганилиши ва тарихи, генезисига бағишланган мақолалари киритилган.

Тўплам Олий ва ўрта махсус таълим йўналишидаги барча ўқув юртларининг профессор-ўқитувчилари, талабалари ва фалсафа фани билан қизиқувчилар учун тавсия этилади.

Масъул муҳаррир:

фалсафа фанлар доктори (DSc) доцент
Г.С.Юнусова

Такризчилар:

фалсафа фанлари доктори, профессор
Н.О. Сафарова
фалсафа фанлари доктори, профессор
М.С.Ҳажжиева

Таҳрир ҳайъати аъзолари:

**БухМТИ илмий ва инновацион
ишлар проректори ф-м.ф.доктори
М.Шарипов**

**Г.Х.Истамова БухМТИ “Ўзбек
тили ва адабиёти” кафедраси
ўқитувчиси**

**Мақолалардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва имло
жиҳатларига муаллифлар масъулдирлар**

Бухоро – 2022

sublimity of aspiration. Only by adhering to this, I have achieved what I have achieved". When Sheikh Bahauddin (may his grave be holy) was asked to show miracles, he replied: "Our walking on earth along with the presence of all these sins is the best of miracles." Sheikh Bahauddin (may his soul be holy) said: "Sheikh Abdu Sagid ibn Abu al-Khair (may Allah be merciful to him) said that it is better for a murid to visit his sheikh less often, but constantly keep him in his heart than to constantly stay with the sheikh although there is no place in the heart for him.

Sheikh Bahauddin (may his soul be holy) said: "It is necessary that such difficulties fall to the lot of the murid so that he can endure them and not lose his faith in the sheikh. If the murid is from beginners, then he is allowed to ask questions to the sheikh. of those who have experience, then he should no longer ask questions of the mentor. If a murid speaks about maqams that he did not climb and which are not in him, Allah does not allow him to climb this maqam and deprives him of the honor of reaching this level.

Sheikh Bahauddin (may his soul be holy) said: "The people of Allah [Sufis] bear the burden and hardships of people, so that people, thanks to them [Sufis], are cleansed and deserve the honor of getting close to the Awliya of Allah. There is not a single Awliya whose heart does not the gaze of Allah is directed, whether the Sufi knows it or not. Anyone who meets such a Sufi will be rewarded with blessed grace from this divine gaze." He said: "The mirror of every Sufi sheikh has two sides, and our mirror has six sides!"

ХОЖАГОН-НАҚШБАНДИЯ ТАЪЛИМОТИНИНГ ФАЛСАФИЙ-ИРФОНИЙ ТАСНИФИ

Б.Дехқонов - БухДУ докторанти

Тасаввуф тарихида муҳим ўрин эгаллаган Хожাগон-нақшбандия тариқати ўзининг ҳаётбахш ғояларини илмий-фалсафий тадқиқ этиш ва уни таълим-тарбия жараёнига тадбиқ этиш янги Ўзбекистонни барпо этишда муҳим аҳамият касб этади. Хусусан, Хожাগон-нақшбандия таълимотидаги бағрикенглик тушунчаларини ҳозирги давр маънавиятимиз ривожига катта тарбиявий аҳамиятини таҳлил қилиш муносабати билан таъкидлаш жоизки, кўпчилик тадқиқотчилар тасаввуф нафақат ахлоқий, балки илмий таълимот эканлигини таъкидлаб келадилар.

Дунёда қодириядан кейин энг кенг тарқалган нақшбандия тариқати асосчиси Баҳоуддин Нақшбанд (1318-1389) Бухоро яқинидаги Қасри Орифон кишлоғида дунёга келадилар. Баҳоуддин Нақшбандни ёшлигида Хожагон тариқати шайхларидан Муҳаммад Бобо Самосий уни маънавий фарзандликка қабул қилиши. Бир муддат кейин Самосий унинг тарбиясини Амир Кулолга топшириши. Баҳоуддин Нақшбанд “увайсийлик” йўли орқали тарбияланиши. Абу Юсуф ал-Ҳамадоний (ваф. 1140 й.) ва Абдулҳолиқ ал-Ғиждувоний (ваф. 1220 й.) хожагон-нақшбандиянинг асосчилари ҳисобланиши. Баҳоуддин Нақшбанднинг Қосим Шайх, Халил ота ва Мавлоно Ориф каби яссавий шайхларидан кўп йиллар таълим оладилар.

Нақшбандия аҳли суннат эътиқодига амал қилувчи тариқат бўлиб, ҳафий зикрга асосланиши. Зоҳиран кўзга ташланадиган хатти-ҳаракатлардан йироқ, суҳбат ва робитага кучли эътибор бериши. Кўпчилик билан қилинадиган нақшбандия зикрига “Хатми хожагон” дейилиши. Нақшбандия тариқатига кирган солиқнинг амал қиладиган шартлари: тавба қилиш, суннатларга амал қилмоқ, шариатга зид бидъатлардан қочиш, зулм ва ноҳақлик қилмаслик, қарзини тўлаш, розилик сўраш, Аллоҳни ҳар лаҳзада зикр қилиш.

Нақшбандия тариқати аъзоси риоя қилиши керак бўлган 11 рашҳанинг 8 таси Абдулҳолиқ ал-Ғиждувоний ва 3 таси Баҳоуддин Нақшбанд томонидан ишлаб чиқирилиши:

Шу билан бирга комиллик тариқатига кирган инсоннинг яшаш тарзи, назарий билим бўлиш билан бирга, тажрибада кўринадиган амалий илм ҳамдир, деб эътироф этадилар. Жумладан, таниқли турк тадқиқотчиси Усмон Турар шундай деб ёзади. “Тасаввуф ҳаётни батамом феълан Қуръон ва суннатга кўра белгилашни талқин этади. Коинотдаги ва илмнинг ички оламидаги сирларини кашф этмоқ ва илоҳий ҳақиқатни англамоқ фақатгина амал қилиш орқали мумкин бўлади. Иймон ҳам фақатгина шу орқали камол топади. Тасаввуфий иймон амалий иймондир. Калом ва фалсафа иймонни мужаррад (фардий) ва аклий бир ҳодиса сифатида баҳолайди. Тасаввуф эса иймонни ахлоқий турмуш тарзи, ўзаро ҳамжиҳатлик, бағрикенглик, меҳр-муҳаббат ва ҳол сифатида баҳолайди.¹ Яъни тасаввуфий иймон статик (турғун) эмас, динамик (фаол)дир².

¹ Усмон Турар Тасаввуф тарихи. Т. «ИстиҚдол», 1999, 27 б.

² Яшар Нури Ўзтурк. Қуръони карим ва суннатга кўра тасаввуф. Истанбул. 1979. 64 б.

Ҳақиқатан ҳам Хожагон-нақшбандия вакиллари, хусусан Абдуҳолик Ғиждувоний ва унинг маслакдошлари ўз қарашларида нафси жиловлаш, унга бўйсунмаслик, одамларга бағрикенг муносабатда бўлиш масаласига катта эътибор берганлар. Ғиждувоний таъкидлашича, тариқатни тутган солик шуни англаб етмоғи зарурки, инсонни ғафлат, разолат, худбинликдан озод айлайдиган бош асос нафси енгитдир. Шунинг учун ҳақиқат йўлини излаган ва унга эришишни ҳоҳлаган солик бу йўлда собитқадамлик билан мақсадга интилиши шарт. Шуни айтиб ўтиш жоизки, тасаввуф истилоҳида “дарвеш” ибораси солик учун ҳамма зарурий ахлоқий фазилатлар йиғиндиси сифатида ҳам тушунилади. “Билгинки, улуғлар дарвешлик барча адабдир демишлар”¹. Шундай экан солик бундай мақомга эришиш учун ҳеч қандай манзилда тўхтамасдан ўз нафсини “хорлаш” даражасига етиш, яъни нафси устидан тўлиқ ҳукумронлик ўрнатиши зарур.

Нима учун тасаввуфда, шу жумладан Хожагон-нақшбандия таълимотида бағрикенглик масаласига шунчалик катта эътибор берилади? Хожагон-нақшбандия таълимотининг бағрикенглик ҳақидаги ғояларининг ижтимоий-ахлоқий аҳамияти яна шундаки, у бағрикенгликни худбинликка йўл қўймаслик билан боғлайди ва бу йўлда хатто катта ижтимоий-сиёсий нуфузга эга бўлиш имкониятидан ҳам воз кечишни таъкидлайди. Тадқиқотчи Б.Бобожонов бу ҳақда шундай деб ёзади: “Хожагон-Нақишбандийнинг муршиди комили Абдуҳолик Ғиждувоний ҳукмдорлар билан бўладиган муносабатларни мутлақо рад этган. Унинг фикрича, бу сўфийда дунё ишларига ортиқча хирс уйғотади”².

Абдуҳолик Ғиждувонийнинг тақводор суфийлар олдига қўйган муҳим талаблардан бири соликнинг юқори мансабдор шахслар, подшоҳлар, амалдорлар билан алоқа қилмаслик эканлигини таъкидлаб нуфузли тадқиқотчи М.Н.Болтаев бунинг сабабини қуйидагича изоҳлайди: “Пок ҳақиқий порсо сўфий мансабу лавозим, шахсий ғаразу манфаатни кўзда тутиб сўфийлик либосини кийган шахслар билан алоқаси бўлмаслиги даркор. Пок тақводор сўфий юқори лавозимли мансабдор шахслар, ҳокиму султонлар аҳли билан алоқада бўлмаслиги лозим, чунки бундай шахслар кўпроқ мазкур дунё мақсаду манфаатларига берилиб, тоат ибодатни, ҳақ Таолога сиғинишдан узоқлашган амалдорлар, дейди Ғиждувоний”³.

¹ Воиз Кашфий Футувватномаи султоний. Комил инсон ҳақида тўрт рисола. Т. «Маънавият»; 1997, 218 б.

² Ислом, тарих ва маънавият. Т. 2000. 47 бет.

³ Болтаев М.Н. Хожа Абдуҳолик Ғиждувоний-инсондуст хакам рифът шайх. Бухоро. 1994. 5. Бет.

Шунинг учун ҳам мутасаввифлар нафси енгмоқ ва бағрикенг бўлмоқлик маънавий покланишнинг энг зарурий ва асосий шarti деб ҳисоблаганлар. Бу масалада Хожагон-нақшбандия таълимоти кейинга давр мутасаввифлари ахлоқий қарашларига ҳам маълум ғоявий таъсир кўрсатганлиги шубҳасиздир.

NAQSHBANDIYA TA'LIMOTINING AN'ANALARI VA TAMOYILLARI

Q.Mustaqimova - BuxMTI o'qituvchisi,

N. To'raqulova - 121-21 FMT guruh talabasi.

Nakshbandiya ta'limotining ko'plab ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy an'analari va tamoyillari zamonaviy yarim etnik musulmon jamiyatining kundalik hayotida o'zining tarbiyaviy va tartibga solish funksiyasini davom ettirmoqda, bundan tashqari, ular bir qator musulmon xalqlari, xususan, tojiklar, dog'istonliklar, chechenlar uchun hamdir. , va bir qator turkiyzabon va boshqa xalqlar uchun etnik va konfessionallikning o'ziga xos belgisiga aylandi. Boshqacha aytganda, naqshbandiya ta'limotining an'analari yuqorida tilga olingan har bir xalqning milliy-diniy ruhining ajralmas elementi hisoblanadi.

Naqshbandiya ta'limotining ijtimoiy-axloqiy qarashlari, tamoyillari va tartib g'oyalari o'zining tarixiy ildizlariga ega bo'lishi O'rta Osiyo musulmon xalqlari uchun mo'g'ullar istilosidan keyingi og'ir davr va Temur va Temur saltanati davriga to'g'ri keladi. uning taxt vorislari.

Aytilgan davrda zardushtiylik sivilizatsiyasi beshigi va islom madaniyatining muhim markazlaridan birida siyosiy hokimiyat mintaqaning mahalliy aholisiga nisbatan hokimiyatga kelishdan oldin yashagan ko'chmanchilar qo'lida edi. , butunlay boshqacha va begona hayot tarzida.

Ular Markaziy Osiyoning avtohton o'troq (turmush tarzi) va musulmon (etnik va konfessional xususiyatlariga ko'ra) aholisining rivojlangan madaniyatini qabul qilishlari, islom dinini qabul qilishlari, ularning hayvoniy va yovvoyi odatlaridan voz kechishlari, ma'naviyatiga chek qo'yishlari uchun. diniy jaholat va ilm-ma'rifat, eng yaxshi insoniy fazilatlarni egallashga qiziqish ko'rsatish, boshqacha aytganda, yovvoyi mo'g'ullarning haqiqiy bilimli, bilimli, fazilatli va adolatli odamlarga aylanishi uchun ko'p vaqt va mashaqqatli mehnat talab etiladi. Naqshbandiya shayxlarining bir necha avlodlari - ustozlari.

Naqshbandiya ta'limotining axloqiy ta'limotining mafkuraviy kelib chiqishi, shuningdek, islom tasavvufining boshqa yo'nalishlari ham Qur'on ta'limotidan

Л.Орзиева. Наш великий предок Накшбанди.....	96
С.Сайидова. Ислом мутафаккирларининг фалсафа тарихига кўшган хиссалари.....	100
Б.Дехқонов. Хожа Абдухолик Гиждувонийнинг хожагон тариқати ва унинг тасаввуф таълимоти ривожига кўшган ҳиссаси.....	103
M.Sadullayeva. Принцип Накшбанди: знание чисел.....	106
С.Сайидова. Духовно-философское мировоззрение в рамках ислама	109
M.Sharipova. Bahauddin Muhammad Naqshbandi`S great contribution to islam.....	112
Б.Дехқонов. Хожагон-Накшбандия таълимотининг фалсафий-ирфоний таснифи.....	115
Q.Mustaqimova, N.To'raqulova. Naqshbandiya ta'limotining an'analari va tamoyillari....	118

III. ZAMONAVIY TA'LIM: ISTIQBOL VA IMKONIYAT

Д.Ғафуров. Оиланинг ижтимоий институт сифатида вужудга келиш босқичлари.....	121
Ж.Шодиев. Янги Ўзбекистонда жамият фаровонлигини таъминлаш ва инсон кадрини ошириш.....	124
Д.Ғафуров, Г.Бафоева. Янги Ўзбекистонда оила муносабатларининг ҳуқуқий асослари ҳамда маънавий қиёфаси.....	127
С.Ходжаниязов. Нажмиддин Кубронинг педагогик қарашларида комил инсон тўғрисидаги ғояларнинг акс этиши.....	131
G.Istamova, A.To'ymurodov. "Nasoyim ul-muhabbat"da oriflarga xos fazilatlar	135
N.Naqqulov, M.Jumayev. Dunyoning lingvomadaniy manzarasi va uning tilda aks etishi.....	140
Р.Сауров. Инсон ҳуқуқ ва эркинликларига мувофиқлик тамойилида давлат хизматларини кўрсатишга оид жиҳатлари.....	143
Н.Шамсутдинова. Влияние трудов ибн Сины на последующее развитие арабоязычной и европейской философии и научной мысли.....	147
P.Sativaldiyev. Vatanparvarlik tushunchasining manaviy va aksiologik asoslari.....	149
А.Раҳимова. Махтумқулининг педагогик ғояларида мардлик ва ватанпарварлик қарашларининг намоён бўлиши.....	152